

KENT HAKKI ÇERÇEVESİNDE 6360 SAYILI YASANIN İNCELENMESİ

ANALYSIS OF LAW NO.6360 IN THE CONTEXT OF RIGHT TO THE CITY

Sabriye AK KURAN¹

Öz

Kent hakkı kavramını ilk olarak 1968 yılında aynı adlı kitabıyla Henri Lefebvre gündeme getirmiştir. Lefebvre çağımızda yaşanan pek çok sorunun temelini kapitalist üretim ilişkilerine dayandırmakta ve bu kapitalist sistemin değiştirilmesi gerektiğine inanmaktadır. Bu nedenle kent hakkı mücadelesini devrimsel değişime giden yolun aracı olarak kabul etmektedir. Lefebvre söz konusu mücadele ile kullanım değerinin ön plana çıktığı, sermayenin tahakkümünden kurtulmuş ve ürün yerine yapıt olma niteliğini kazanmış kentlere ulaşılabileceğinin altını çizmektedir.

Buradan hareketle çalışmada, Lefebvre'in oluşturduğu kent hakkı çerçevesi ve unsurlarına (katılım, ortak tavır, çevreye saygı ve aidiyet/sahip çıkma) bağlı kalarak 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Yasa'nın içerdiği hükümler ve bu yasaya dayalı olarak ortaya konan uygulamalar analiz edilmektedir. Bireylerin yaşam alanlarını ilgilendiren konularda önemli hükümleri olan bu yasa yurttaşların kent yönetimine katılabilmeleri, kentsel hizmetlerden etkin ve verimli bir şekilde yararlanabilmeleri, oturdukları kentlerde istekleri doğrultusunda karar alınmadığında bu kararlar aleyhine ortak mücadele edebilmeleri ve yaşadıkları kentlere kendilerini ait hissetmeleri ile ilgili konularda son derece olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Çünkü yasayla halkın yönetime katılım kanalları (seçimli meclisi bulunan il özel idareleri ve belde belediyelerinin kapatılması) kapatılmaktadır. Bunun yanında yasanın hem Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın sınır değişikliklerine ilişkin hükmüne hem de kent hakkı pratiği açısından önemli bir belge olan Avrupa Kentsel Şartı'nın kenttaşlar lehine tanımladığı hak ve özgürlüklerin çizmiş olduğu çerçeveye açıkça çelişiyor olması bu anlamda oldukça kritiktir.

Anahtar Kelimeler: Kent Hakkı, Katılım, 6360 Sayılı Yasa, Yerel Yönetimler, İl Özel İdareleri,

Abstract

Right to the City (RttC) concept was introduced by Henri Lefebvre in his book of the same name. He rested several problems of this era on capitalist production relations that he believed to be changed. For this reason, he grounded his Right to the City concept on revolutionary approach. With realization of Right to the City, he underlines the possibility of accessing cities as become ouvres instead of products that free themselves from the domination of capital.

¹ Araştırma Görevlisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, akkuran@nevsehir.edu.tr

In this study, provisions and implementations of law no.6360 is analysed in the context of Lefebvre's Right to the City concept by its elements such as participation, collective action, respecting the environment and belonging/claim. Having provisions that affect directly the inhabitants, this law brings strictly negative regulations regarding the participation of citizens to the decision-making mechanisms about urban services and management especially by abolition of several local government agencies. It also critical that this regulation clearly conflicts with the provisions of European Charter of Self-Government that Turkey presently is party.

Keywords: *Right to the City, Participation, Law No.6360, Local Governments, Special Provincial Administration,*

1. GİRİŞ

Günümüzde hâkim bir düşünce olan neoliberalizm siyasal, iktisadi ve sosyal alanda bir takım değişim ve dönüşüm sürecinin başlamasına neden olmaktadır. Bu süreçte dönüşüm yaşayan alanlardan birisi de kentsel mekânlardır. Emeğin yeniden üretilmesi ve sermayenin kentte yeniden üretilmesi, kentsel alanda bu dönüşümün en büyük göstergelerinden birisidir. Bu süreçle birlikte emeğin kendini yeniden üretmesi ikincil önemde, sermayenin desteklenmesine yönelik politikalar ise birincil önemde kabul edilmektedir. Bu ise kentleri bir taraftan önemli birer aktör olarak yükseltmekte, diğer taraftan da neoliberal politikaların olumsuz sonuçlarına maruz hale getirmektedir.

Kentsel mekânlar 1980'lerden sonra neoliberal politikaların yansımalarının görüldüğü alanlar haline gelmektedir. Bu dönemden itibaren kentler, küresel sistemin işleyişini sağlayan önemli birer aktöre dönüşmekte ve kentlerin bu aktör olma durumu neoliberal politikaların dayatmalarından kaynaklanmaktadır. Neoliberal politikalar kentleri bir yönüyle kapitalist süreçle eklemlemeye ve diğer kentlerle rekabet içerisinde olmaya zorlamaktadır. Bu da kentleri kullanım değerine sahip birer alan olmaktan uzaklaştırmakta ve değişim değerine endeksli birer meta haline dönüştürmektedir. Girişimciler, yatırımcılar, müteahhitler, büyük şirketler, yerel yönetimler ve bankalar aracılığıyla pazarlanan birer meta haline gelen kentler, böyle bir sistem içerisinde şaşkınlık yaratıcı bir büyüklük, yoğun bir nüfus alanı, yaşam koşullarının elverişsizliği ve karmaşayla özdeş bir hale gelmektedir. Kentlerde ortaya çıkan bu fiziksel ve toplumsal sorunlar zamanla toplumun farklı kesimlerini rahatsız etmekte ve kentlerde ortaya çıkan bu müdahale biçimlerinden hoşnutsuz olanlar neoliberal politikalara karşı harekete geçmektedir.

Yeni kentsel politikalarından duyulan rahatsızlık bazı kavramların yeniden gündeme gelmesini sağlamaktadır. İlk olarak Fransız kent sosyoloğu Henry Lefebvre tarafından ortaya atılan kent hakkı da bu süreçte üzerinde durulan kavramlardan birisidir. Lefebvre kent hakkı kavramsallaştırması içerisinde neden bu kavrama ihtiyaç duyulduğu, kent hakkından ne anlaşılması gerektiği, kent hakkının kime ait olduğu ve inşa edilmesi planlanan kentin ne tür özelliklere sahip olması gerektiği gibi sorulara yanıt aramaktadır.

Lefebvre neoliberal yapılanmanın pek çok alanda olduğu gibi kentsel mekânda da önemli etkileri olduğunun altını çizmektedir. Küresel sermayenin kentsel mekân üzerinde kendi hâkimiyetini kurduğunu ve mekân özelinde eşitsizliklerin ortaya çıktığını belirtmektedir. Kentlerin yaşam alanı fonksiyonlarını yitirerek değişim değeri üzerinden tanımlandığını, söz konusu bu eşitsizliklerin ve hak ihlallerinin kent hakkı aracılığıyla analiz edilebileceğini ve bu nedenle de kent hakkı çerçevesinde bir mücadelenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Başka bir ifadeyle Lefebvre kent hakkı kavramını gündeme getiren durumun günümüz kentlerinde yaşanan sorunlardan kaynaklandığını ifade etmekte ve kentin yapısı, işleyişi ve biçimine yönelik yeniden bir değerlendirme yapılmasının zorunluluğunu işaret etmektedir.

Lefebvre'in kent hakkını güçlü ve zenginlerin hak iddialarına karşı 'muhalif' bir talep olarak nitelemesi, bu hak ile ne kast ettiğini daha iyi anlamamızı sağlamaktadır. Lefebvre'in güçlü ve zenginden kastı, kentsel mekân aracılığıyla rant üzerinden gelir sağlayan kesim olarak düşünülebilir. Dolayısıyla karşı olunan şey, neoliberal politikaların ötesinde kapitalizmin geldiği, geri dönüşü olmayan konumudur. Başka bir ifadeyle, küresel sermayenin değişim değeri ve tahakküm üzerinden ilişki kurduğu mekânda yaşayan insanların esas muhalif oldukları şey, kapitalizmin özüdür. Bu sebeple kent hakkı basit bir talep olarak kalmamakta buna ek olarak var olan sisteme bir başkaldırı ve sistemi değiştirme mücadelesi olarak ifade edilmektedir.

Lefebvre, neoliberal politikalarla hem araçsallaşan hem de özneleşen kentlerin bu politikalarla kurtarılacak yeniden düzenlenmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Lefebvre'e göre yeni kentler yaratılırken kullanılacak olan reçetede eski şehrin yeniden canlandırılması gibi bir durumun söz konusu edilmesi mümkün değildir. Yeni bir kent inşa edilirken bu kentin yeni temeller üzerinde, başka bir ölçekte, başka koşullarda, başka bir toplum temelinde meydana getirilmesi öncelikli olmalıdır. Bu nedenle Lefebvre'in bakış açısıyla inşa edilmesi planlanan kentin ne geleneksel kentin niteliklerine sahip olabilmesi ne de gelecekteki kentin özelliklerini taşıması olası bir durum değildir (Lefebvre, 2016, s. 120).

Lefebvre yeni bir kentsel yaşamı yaratma konusunda sorumluluğun ise tüm ilgilileri kapsadığını vurgulamaktadır. Yeni toplumsal ilişkilerin yaratılması konusunda her bir ilgilinin aynı etkiye sahip olduğunu, birinin diğeri üzerinde herhangi bir üstünlüğünün olmadığını ifade etmektedir. Buna ek olarak söz konusu bu aktörlerin sadece yönlendirici olabileceklerini, yeni ilişkiler yaratamayacaklarını belirtmektedir. İlişkileri etkileyebilecek güce sahip tek faktörün toplumsal hayatın (praksis) kendisi olduğunun altını çizmektedir (Lefebvre, 2011, s. 144). Yani Lefebvre'in hayalindeki kentsel stratejinin etkili olabilmesi için bu stratejinin hayata geçirilmesi, uygulamaya aktarılması gerekmektedir çünkü Lefebvre'in toplumsal hayat ile kast ettiği tam da budur.

Buradan hareketle bu çalışmada, ilk olarak kent hakkı kavramı analiz edilmeye çalışılmaktadır. Kent hakkı kavramının ne anlama geldiği, hangi unsurlardan oluştuğu gibi konular üzerinde durulmaktadır. Daha sonra ise Türkiye'de son dönemde üzerinde önemli tartışmaların yürütüldüğü 6360 sayılı yasa ve bu yasanın getirdiği hükümler kent hakkı bağlamında ele alınmaktadır. Yürürlüğe girdiği tarihten bugüne hem akademik çevrelerde hem de kamuoyunda sık sık gündeme getirilen 6360 sayılı yasa anayasaya aykırı olmasından özerklik tartışmalarına, yetki ve görev uyumsuzluğu yaratmasından yerel yönetim sisteminde ikili bir yapıya neden olmasına, temsil sorunundan hizmet maliyetlerini arttıracığına kadar pek çok alanda eleştirilmekte ve tepki çekmektedir. Bu çalışmada söz konusu bu eleştiri noktalarıyla da bağlantılı olan ancak çok fazla üzerinde durulmayan kent hakkı bağlamında 6360 sayılı yasa analiz edilmeye çalışılacaktır. Yasanın kent hakkı çerçevesinde tartışılabilmesi için ise, kent hakkının katılım, ortak tavır, çevreye saygı ve aidiyet/sahip çıkma gibi unsurlarından faydalanılacak ve tartışma bu dört unsur üzerinden yürütülecektir.

2. KENT HAKKI KAVRAMI

Kent hakkı kavramının tanımı ve yorumuna ilişkin fikir birliği bulunmamaktadır. Aksine kavramın tartışılması gereken ve açıklığa kavuşturulması gereken noktaları oldukça fazladır. Kent hakkı nedir, neyi ifade etmektedir sorusundan yola çıkıldığında karşımıza geniş bir yelpazede yer alabilecek farklı cevaplar çıkmaktadır. Ancak bu cevaplar bize genel olarak iki temel ekseni işaret etmektedir. Bunlardan birincisi, Lefebvre ve ardıllarının da içerisine dâhil edilebileceği radikal eksendir. Bu eksende yer alanlar, neoliberalizmin kenti ve kent hayatını birer meta haline getirdiği ön kabulünden yola çıkarak kent hakkını kapitalizm karşısında topyekûn bir muhalif hak olarak görmekte ve kapitalist sistemin değişmesi gerektiğini düşünmektedir.

Lefebvre sanayi ve ticaret merkezlerine evrilen kentlerde kullanım değerinin değişim değeri tarafından yok edildiğini, bu nedenle de geleneksel kentin sanat eseri olma durumunun tahrip edildiğini (Uzunçarşılı Baysal, 2011, s. 39) öne sürerek, yalnızca kentlerin değil bunların yanında toplumsal, siyasi ve ekonomik ilişkilerin de kökten değiştirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Purcell, 2002, s. 101). Başka bir kent, başka bir siyasi sistem ve başka bir toplum yapısı kurmak isteyen Lefebvre, değişim değeriyle ön plana çıkan kentlerin kullanım değeri üzerinden yeniden tanımlanabilmesinin, kent sakinlerinin kentsel mekânları işgal etmeleri, bu mekânları kendi istek ve arzuları doğrultusunda yeniden düzenlemeleri aracılığıyla mümkün olabileceğini belirterek radikal bir duruş sergilemektedir.

Kent hakkının sosyal ve iktisadi politikaların değiştirilmesi amacıyla radikal bir bakış açısına dayandığını iddia edenlerden bir diğeri Tom Angotti'dir. Angotti, kent hakkını eşitlik ve sosyal adalet temelinden doğan alternatif bir düzen arayışı olarak ifade etmektedir. Ayrıca söz konusu kavramın soyut bir ideal anlamına gelmediğini bunun aksine kentlerde yaşayan insanların haklarını güçlendirici önemli bir araç olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Kent hakkı mücadelesinin insanlara hem şu an yaşadıkları hayatı şekillendirme konusunda hem de geleceği tasarlamak bakımından önemli yollar açacağına da dikkat çekmektedir (Angotti, 2009, s. 4).

Kent hakkı kavramının tanımlanması çabalarında karşımıza çıkan ikinci eksen sistem karşıtlığı yerine sisteme entegre olma yolu üzerinden ilerleyen reformist bakış açısıdır. Bu eksen içerisinde kent hakkını, kentin sunduğu çeşitli hizmetlere erişim hakkı olarak tanımlayanlar; neoliberal sistemin yarattığı bazı haksızlıkların ortadan kaldırılması hususunda bir araç olarak nitelleyenler; barınma hakkı ve konut hakkı gibi bazı kentsel haklardan yola çıkarak tek bir soruna indirgeyenler ve benzeri yorumlar dâhil edilebilir (Uzunçarşılı Baysal, 2011, s. 38). Avrupa Kentsel Şartı'nda söz konusu bu reformist bakış açısının yansımalarını net olarak görmek mümkündür. Şart'ta Avrupa kentlerinde yaşayan insanların güvenli bir kent, temiz ve sağlıklı bir çevre, satın alınabilir konutlar, farklı kültürel faaliyetlere katılabileceği alanlar gibi konularda belirli haklara sahip olduğu ve her bir konu üzerinde neler yapılabileceği vurgulanmaktadır (Avrupa Kentsel Şartı, 1992). Görüleceği gibi Avrupa Kentsel Şartı'nda kent hakkı radikal bileşenlerinden ayrılmış olarak yalnızca kent sakinlerinin kentte yaşamaktan kaynaklı olarak sahip olmaları gereken kentli hakları bağlamı içerisinde ele alınmakta ve kapitalist sistemin değiştirilmesine yönelik bir argümana değinmemektedir.

Kent hakkının tanımlanmasına yönelik ortaya konan bu bakış açılarından da anlaşılacağı gibi, kent hakkı bir taraftan insanların gereksinimlerine cevap veren konut hakkı, gıda güvenliği, sağlık hizmetleri, temiz suya erişim gibi hakların genel bir başlığı olarak nitelendirilmekte ve her bir hak mücadelesi kent hakkının bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan kent hakkını mevcut sistemin dayandığı noktaların ortadan kaldırılması konusunda önemli bir potansiyele sahip, farklı bir sistem arayışında olan bir hak olarak ele alanlar da vardır. Ancak burada altı çizilmesi gereken konu bu kavramın özünde kapitalist sistem karşıtlığı barındırmasıdır. Kavramı ilk ortaya atan Lefebvre için kent hakkı şu an var olan kentlerde yaşayan ve mevcut sistem tarafından dışlanan kesimlerin bu kentlere dâhil olabilme ya da kentlerin sunduğu olanaklara erişebilme mücadelesi değildir. Kenti toplumsal, mekânsal ve ekonomik bağlamlarıyla yeniden yaratabilme ve yeniden kurabilme mücadelesidir.

3. KENT HAKKININ UNSURLARI

Neoliberalizmin yarattığı fiziksel ve toplumsal sorunların çözümü konusunda ortaya atılan kent hakkı kavramı, çalışmanın bu kısmına kadar genel olarak tanımlama çabaları üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ancak kent hakkı bağlamında 6360 sayılı yasayı ele alabilmek için bu kavramın temel unsurlarının daha detaylı

olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu kısımda kent hakkı kavramı katılım, ortak tavır, çevreye saygı ve aidiyet/sahip çıkma gibi temel unsurları üzerinden incelenmeye çalışılacaktır.

3.1. Katılım

Neoliberal düzen içerisinde mekân, kullanım değeri içerisinde yer alabilecek bazı niteliklerini kaybetmektedir. Kapitalizmin içinden geçtiğimiz bu evresinde mekânın kendisi alınıp satılan bir meta haline gelmekte ve küresel sermayenin akışını kolaylaştıracak bir araç olarak kullanılmaktadır. Böyle bir ortamda ise insanların hem kendi hayatları hem de yaşadıkları mekânlarla ilgili konularda karar alma süreçlerine katılabilmeleri mümkün olmamaktadır. Bunun aksine mekâna ilişkin kararlar sermayenin isteği doğrultusunda şekillendirilmekte ve belirlenmektedir (Adanalı, 2011, s. 15).

Var olan bu sorunlu durum karşısında kent hakkı kavramı aracılığıyla katılıma özel bir değer verildiği görülmektedir. Kent hakkı bağlamında yeni bir toplum, yeni bir kent amaçlanmakta ve bu talebin yerine getirilmesi konusunda katılımın gerekliliği vurgulanmaktadır. Lefebvre'in katılımı ön plana çıkarttığı ifadelerinden bunu anlamak mümkündür. Lefebvre'e göre üstün bir hak biçimi olan kent hakkının temel bileşenlerinden birisi katılım hakkıdır (Lefebvre, 2016, s. 151). Farklı ülkelerde hayata geçirilen çalışmalar katılımın kent hakkından ayrı düşünülemediğini gözler önüne sermektedir. Brezilya'nın Porto Alegre şehrinde gerçekleşen katılımcı bütçe uygulamaları bunun en güzel örneklerindedir. Katılımcı bütçe uygulamalarında kent hakkını doğrudan ilgilendiren; kamu kaynaklarının toplumun dışlanmış kesimlerini de kapsayacak şekilde kullanılması, kamusal politikalar aracılığıyla toplumun yaşam standartlarının artırılması ve toplumda dışlanmış kesimlerin de oturdukları mekânları ilgilendiren kararlarda aktif olarak yer almaları gibi konulardan geniş oranda bahsedilmektedir (Cabannes, 2004, s. 39-43).

Görüleceği gibi kent hakkı hem teorik olarak hem de uygulamaya yansıyan örnekleriyle insanların kendi hayatları üzerindeki denetimi kendi ellerine almaları gerektiğinden yola çıkmakta ve bunu başarmanın yolu olarak da kararlara aktif katılımı işaret etmektedir. Ancak burada üzerinde durulması gereken bir husus vardır. Kent hakkı bağlamında katılımın önemi vurgulanmakla birlikte bu katılımın sistem içerisinde neşeli bir yurttaş katılımı formunda olamayacağı, sistem dışında ve sisteme karşı bir formda olması gerekliliğidir (Amoros, 2014, s. 137). Bunun sebebi ise kent hakkı ile geçici değil kalıcı çözümler üretilmeye çalışılmasıdır. Kent hakkı açısından insanların yaşadıkları mekânla ilgili bazı kararlara katılımı ve sonucu etkilemeleri önemli olmakla birlikte sonucun devamlılığının sağlanması daha çok önemsenmektedir. Aksi takdirde insanların mekânla ilgili kararlara katılımı geçici sonuçlar doğuracak, bir süre sonra egemen güç tekrar kararları etkileyecek ve süreç en başına dönecektir. Bu nedenle süreci etkileyen egemen güçler ve bu güçlerin hüküm sürdüğü sistem değiştirilmedikçe insanlar ve sahip oldukları değerler her zaman tehdit altında olacaktır. Bu durumun önüne geçilmesinin yolu olarak ise sistem dışında katılım pratiklerinin geliştirilmesi öne sürülmektedir.

3.2. Ortak Tavır

Kapitalist sisteme karşı mücadelede önemli bir anahtar kabul edilen kent hakkının başarılı olabilmesi için bu anahtarı kimin kullanacağı, nasıl kullanacağı ve hangi araçlardan faydalanacağı önemli sorulardır. Bu nedenle de kent hakkının unsurları ortaya konulurken bu anahtarı kimin kullanacağı hususu üzerinde durulması gereken konulardan birisidir. Kent hakkının kolektif sorumluluk vurgusu bu hakkın kim tarafından kullanılacağını ipuçlarını vermektedir.

Kent hakkı tartışmalarında meta haline gelen kentsel mekânlar üzerinde söz sahibi olması gereken özneler belirlenirken belirli bir sınıflandırma yapılmamaktadır. Lefebvre kentte yaşayan ve kenti kullananların yoksullar,

göçmenler, beyaz ya da mavi yakalı emekçiler, öğrenciler ve gençler olduğunu ifade etmektedir. Ancak bunların yanında bir de varsıl kesim olarak adlandırılabilir bir grubun daha olduğunu ve bu grubun kentsel mekân üzerinden bir tartışma yürütüldüğünde özellikle üzerinde durulması gerekli bir grup olduğundan bahsetmektedir. Çünkü Lefebvre'e göre tüm sistem bu varsıl kesimin hizmet göreni olarak çalışmaktadır. Dolayısıyla kent, hem sermaye sahipleri tarafından hem de bu sermaye sahiplerine hizmet gören yoksul kesimler tarafından yoğun biçimde talep edilmekte ve daha çok sermayenin isteği doğrultusunda şekillendirilmektedir (Yücel ve Aksümer, 2011, s. 121)

Lefebvre bu durumun tersine çevrilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Lefebvre kentsel mekânın yeniden şekillendirilmesinden ve bu mekânların kullanımı konusunda toplumun bütün kesimlerinin söz sahibi olmasından bahsetmektedir. Endüstriyel sistemle birlikte tüketilebilen birer nesne olan kentlerde kullanım değerinin geri kazanılabilmesi ise, kent sakinlerinin mücadelesine bağlıdır. Lefebvre'in burada sakinler ile ilk ve öncelikli olarak işçi sınıfını kast etmektedir. Ancak yeni bir kent toplumunun yaratılmasında rol oynayacak olan tek aktör işçi sınıfı değildir bunların dışında kalan toplumsal grupların da en az işçi sınıfı kadar etkin olabileceklerinin altı çizilmektedir (Lefebvre, 2016, s. 128). Başka bir ifadeyle, kent hakkı mücadelesinin başarıya ulaşabilmesinin yolu toplumun bütün kesimlerinin kentleri metalaştıranlara karşı ortak bir eylem birliği içerisinde olmalarına bağlıdır.

Kent hakkı kapsamında yoksullar, mülteciler, sakatlar, eşcinseller gibi ötekileştirilmiş olanların ortak mücadele etmesi gerektiğini vurgulayanlardan birisi de David Harvey'dir. Kent hakkının sahibinin kentte çalışan, üreten, kentin işleminde vazgeçilmez olan yoksul kesimler olduğunu belirten Harvey, kent hakkının herkes için olduğunu, bireysel değil ortak bir talep olarak değerlendirilmesi gerektiğini, çoğunluğun yerine herkesin haklarına işaret ettiğini ifade etmektedir (Harvey, 2008, s. 23). Yaşanan ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin toplumun dışlanmış kesimlerinin ortak mücadelesi ile ortadan kaldırılabilmesine olan inancı, Tom Angotti'nin yorumlarında da görmek mümkündür. Angotti çözümü üretecek olan toplumsal kesimi, kendilerine ait olanı sermayenin ellerinden kurtarmak için ortak bir mücadeleye girecek olan kentsel yaşamın en deneyimli kahramanları olarak nitelendirmektedir. Ancak bu kahramanların mevcut sistem içerisinde fikirlerinin sorulmadığı ve danışılmadığı aksine çoğu projenin bu gruplara dikte edildiği beyanında bulunmaktadır (Angotti, 2009, s. 4-5).

Görüleceği gibi kent hakkı, toplumun çok farklı kesimlerinin kente ilişkin hakları olduğunu hatırlatmakta ve söz konusu olan bu kesimlerin ortak mücadelesine dayandırılmaktadır. Kadınlardan çocuklara, yaşlılardan engellilere, işsizlerden yoksullara kadar bütün toplumsal sınıfların kent hakkı talebinin hayata geçirilmesi konusunda ortak bir tavır içerisinde olması gerektiği ve yeni kentsel yaşamı inşa etme konusunda önemli rollere sahip oldukları belirtilmektedir.

3.3. Çevreye Saygı

Küresel sermayeyi çekebilme amacıyla kentleri birer meta haline dönüştüren sistem şüphesiz bir takım mağduriyetler yaratmaktadır. Kentlerde kamusal alanların özelleştirilmesi, yeşil alanlara eşit olmayan erişimin ortaya çıkması, artan çevre tahribatı, iç ve dış göçün meydana gelmesi söz konusu olan bu mağduriyetlerden bazılarıdır. Bu ve benzeri gelişmeler kentlerin demokratiklik kriterlerinin sorgulanmasına neden olmakta ve alternatif bir kentsel yaşamın mümkün olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir. Yeni kentsel yaşam hayali içerisinde çevresel değerlerin de göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulayan kent hakkı bu hususta da önem kazanmaktadır.

Lefebvre yaratılması gerekli olan yeni kentsel yaşamın niteliklerini belirtirken kent insanının kendisiyle birlikte çevresinin de dönüştürülmesi gerektiğinin altını çizmekte, bunun gerekçesi olarak da doğanın da artık

alınıp satılan bir meta haline gelmesini göstermektedir. Lefebvre kentlerin sanayi öncesi toprak, hava, su ve ateş elementleri üzerine kurulu olan ilk doğasının değiştiğini, bunların yerini taş ve metalden oluşan ikinci bir doğaya bıraktığını ifade etmektedir. Bu nedenle de bahçe olmadan, park olmadan, ağaçlar olmadan şehir ve kentsel mekânın olamayacağını belirterek kritik aşamadaki sorunların başında doğayı görmektedir (Lefebvre, 2013, s. 29). Lefebvre'e göre, sanayileşme süreçleriyle birlikte gerçek doğadan uzaklaşmış onun yerine doğanın sembollerine yetinilmeye başlanmıştır. Mevcut kentlerde yapılan yeşil alanlar bunun en önemli örneklerinden birisi olarak öne sürülmektedir. Lefebvre kentlerdeki yeşil alanların doğanın cılız bir temsili olarak kaldığını, parkların, bahçelerin, meydanların doğanın niteliği bozulmuş bir görüntüsünden başka bir şey olamayacağını ifade etmektedir (Lefebvre, 2013, s. 31). Harvey de benzer bir şekilde yeni bir kent yaratma amacıyla olan kent hakkı mücadelesinin çevresel değerlerin korunmasına değinmeden mümkün olamayacağını iddia etmektedir. Harvey için meydana getirilmesi planlanan yeni kentlerin insandan ve bu insanların doğayla olan ilişkilerinden bağımsız olarak düşünülebilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla Harvey kent hakkı mücadelesinin insan ve doğa arasındaki ilişkileri ele almadan başarılı olamayacağı kanaatini taşımaktadır (Harvey, 2008, s. 23).

Kent hakkının çevresel değerlere yaklaşımında üzerinde durulması gereken bir başka husus, bireylerin doğa ile ilgili hak arayışlarında bütünselliği göz ardı etmemeleridir. Çünkü hali hazırda kentlerde verilmekte olan sağlıklı bir çevrede yaşama gibi doğayla ilişkili hak mücadeleleri kent hakkı talebiyle uyumlu olmakla birlikte kısmi taleplerdir. Burada önemli olan bu hak alanlarının bir bütünün parçaları olarak talep edilmeleri gerekliliğidir. Sağlıklı bir çevrede yaşama, kamusal ve yeşil alanlara erişim gibi birtakım hak taleplerinden yola çıkmak şüphesiz kent hakkı ile uyumludur ancak yeterli değildir. Bunun gibi taleplerden yola çıkmak resmin tamamını görmeme riskini taşıyabilmekte ve sorunların daha da çetrefilleşmesine neden olabilmektedir (Adanalı, 2011, s. 18). Bu nedenle de çevresel değerlerin korunması açısından kent hakkının önemi bütünselliğe vurgu yapmasındadır diyebiliriz. Aksi takdirde temiz, sağlıklı, yeşil ve estetik açıdan güzel bir çevre kent hakkının özünü oluşturan tek bir unsur olarak kabul edilip yanlış sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilecektir.

3.4. Aidiyet/Sahip Çıkma

Kent hakkının katılım, ortak tavır, çevreye saygı unsurlarından bahsettikten sonra bunların yanında ve bu unsurların da hayata geçmesi açısından oldukça önemli bir yeri olan aidiyet/sahip çıkma unsuruna yer vermek faydalı olacaktır. Lefebvre neoliberal politikalar aracılığıyla değişim geçiren tek alanın kentler olmadığını, kentsel devrim diye adlandırdığı durumla birlikte her yerin kent haline geldiğini, bu ideolojinin kırsal kesimdeki yaşamı ve ilişkileri de doğrudan ya da dolaylı olarak belirlediğini ifade etmektedir. Dünyanın her yerinin kent temelli politikalar tarafından şekillendirildiğini göz önünde bulundurursak, bu ideolojinin kimlere zarar verdiği ve zarar gören tarafları kimin koruyacağı gibi sorulara yanıt beklemektedir. Soruya dikkatli bakıldığında ise cevabın sorunun içerisinde yer aldığını görmek mümkün olacaktır. Çünkü neoliberal politikaların şekillendirdiği kentsel ideolojiden zarar görenler de bu zararı giderecek olanlar da aynı kişilerdir. Sermaye tarafından dönüştürülen kentlerde zarar gören halk, toplum ve bu toplumun sahip olduğu değerleridir. Bu nedenle de bu grupların kendilerine ait değerleri korumaları kendi mücadelelerine bağlıdır diyebiliriz (Keleş, 1994, s. 277).

Kentlerde yaşanan sorunların yaratıcısının ve bu sorunlardan etkilenen grupların kimler olduğunun belirlenmiş olması kent hakkı talebinin analizi açısından yeterli olmamaktadır. Zarardan etkilenen görece yoksul kesimin kendi değerlerini kurtarmak adına neler yapacağı da önem kazanmaktadır. Çünkü kentin asıl sahibi olarak kabul edilen bu grupların kendi yaşamlarını ve sahip oldukları değerleri koruyabilmeleri için onları bu isteğe iten bazı koşulların da sağlanmış olması gerekmektedir. Kentte yaşayanların kendilerini içinde yaşadıkları kente ait

hissetmeleri, yaşadıkları kentsel hayatı ve mekânı benimsemiş olmaları, kentin sorunlarına karşı duyarlı olmaları ise kentlilik bilincine ulaşmaları ya da kentleşmeleriyle mümkün olacaktır (Akkoyunlu Ertan, 2008, s. 134). İnsanlar söz konusu olan bu bilince ulaştıkları zaman hem haklarına hem de kentlerine sahip çıkacaklardır.

Mevcut sistem içerisinde kentte ve kent üzerinde 'karar veren' kesimin 'kentliler' olmaması, kent hakkının aidiyet/sahip çıkma unsurunun aşınmasına neden olmaktadır. Kent mekânında gerçekleşen fiziksel, iktisadi, toplumsal dönüşümlere ilişkin kararların, kentin asıl sahipleri olarak tanımlanan kentlilerce değil de kenti kârlılığı artırmak açısından araçsal bir nitelikte gören sermaye sahiplerince veriliyor olması, kent hakkının yaşama geçmesini engelleyen en temel engel olarak değerlendirilebilir. Bu sebeple, kente aidiyet hissi ile kenti sahiplenme hissi arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Kentin asıl sahibi olarak nitelenen grubun kendilerine ait olanı geri almaları ancak kendilerini söz konusu mekâna ait hissetmeleriyle olanaklı hale gelecektir. Bu aidiyet duygusunu mümkün kılacak faktör ise, zarar gören kesimin kendi hayatlarını ilgilendiren konularda karar aşamalarına etkin katılımıdır.

4. KENT HAKKI BAĞLAMINDA BÜYÜKŞEHİR YASASI'NI NASIL YORUMLAYABİLİRİZ?

6360 sayılı yasa, ülke nüfusunun ve yüzölçümünün çok büyük bir bölümünü doğrudan etkileyen hükümler içermesi sebebiyle kentsel yaşam, kentsel mekân ve bu mekândaki toplumsal ilişki ve örüntüler üzerinde ciddi dönüşüm ve etkileri içermektedir. Öyle ki, yasa kapsamındaki illerde yönetsel yapıdan mülki sınırlara, yerel bütçe yapısından kurumsal yapılanmaya uzanan geniş ölçekli bir yapılandırma söz konusu olmuştur. Bu sebeple çalışmanın bu bölümünde, kurulan yeni kentsel düzende kent hakkı kavramının hangi bağlamda değerlendirilebileceği, kent hakkının gerçekleşmesi açısından bu düzenlemenin neler getirip götürdüğü sorusuna yanıt aranacaktır.

6360 sayılı yasanın kent hakkı çerçevesinde değerlendirilmesine geçmeden önce yasanın hangi gerekçelerle çıkartıldığı ve ne tür hükümlere sahip olduğu sorularının yanıtlanmasına yönelik bir analiz yapılmaması uygun olacaktır. Aralık 2012'de yürürlüğe giren 6360 sayılı Yasa'nın gerekçesinde etkinlik, verimlilik, hesap verebilirlik, katılımcılık ve şeffaflık gibi ilkelerin gelişmiş ülkelerin yönetim anlayışlarında önemli etkileri olduğunun altı çizilerek, mevcut düzenleme aracılığıyla bu ilkelerin Türkiye özelinde de hayata geçirileceği ve bu yolla vatandaş memnuniyetinin arttırılacağı belirtilmektedir (TBMM/KKGM, Kanun Tasarısı, 2012). Temel çerçeve olabilecek bu genel girişten sonra ise, Türkiye'de vatandaşlara hizmet sunulması açısından önemli birer aktör olan mahalli idarelerin bu hizmetleri sunarken karşılaştığı bazı sorunlardan bahsedilmekte ve bu sorunlar yeni yasanın gerekçeleri olarak sıralanmaktadır.

Büyükşehir sınırları içerisinde yer alan yerel yönetimlerin yapmış oldukları küçük ölçekli planların kapsayıcılıktan uzak ve yetersiz olmaları, 6360 sayılı yasanın ana dayanaklarından en önemlisi olarak öne sürülmektedir. Gerekçede, büyükşehir yapılanmasını zorunlu kılan bir başka etmen olarak yerel yönetimler arasında koordinasyonun sağlanamayışından ve ölçek ekonomisinden yeterince yararlanılamamasından söz edilmektedir. Bundan dolayı yeni yasa ile ülkenin ihtiyacı olan etkili yerel yönetim birimlerine ulaşılacağı ifade edilmektedir (TBMM/KKGM, Kanun Tasarısı, 2012).

Yukarıda sözü edilen bu gerekçelerle yürürlüğe konan 6360 sayılı yasa getirdiği hükümlerle de oldukça dikkat çekmekte ve tartışılmaktadır. Çünkü yeni yasa mali ve yönetsel alanlarda, seçim bölgelerinde, hizmet sunumları ve hizmeti sunan kurumlarda önemli değişikliklere sebep olmaktadır (İzci ve Turan, 2013, s. 119). 6360 sayılı yasanın kapsadığı düzenlemelerden bazıları şunlardır (RG: 06.12.2012, S. 28489):

- 14 il belediyesi büyükşehir belediyesi statüsü kazanmış ve bu statüyü elde eden belediye sayısı 30'a yükselmiştir.
- Büyükşehir belediye sınırları il mülki sınırlarıyla örtüştürülmüş, büyükşehir ilçe belediyelerinin sınırları da ilçe mülki sınırlarıyla çakıştırılmıştır.
- Büyükşehir belediyesi olmak için belediye nüfusunun 750.000 olması koşulu da değiştirilerek, il nüfusunun 750.000'in üzerinde olması gerekli hale getirilmiştir.
- Sayıları 30'a ulaşan büyükşehir belediyelerinde il özel idareleri kaldırılmış, büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalan belde belediyeleri ve köyler ise tüzel kişiliklerini yitirerek mahalleye dönüştürülmüştür.
- Büyükşehir Belediyesi statüsünü elde eden illerde kapatılan il özel idareleri yerine Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları kurulmuştur. Söz konusu bu başkanlıkların idaresinin illerde valilik ilçelerde ise kaymakamlar tarafından yerine getirileceği öngörülmüştür.²
- Büyükşehir ilçe belediyesi olma koşulu olan nüfus ölçütü 50.000'den 20.000'e çekilmiş, yeni büyükşehir belediyesi olan illerde yeni ilçeler kurulmuş, ilçe belediyesi sayısı yükselmiştir.
- Büyükşehir belediyesi dışında kalan illerde nüfusu 2.000'in altında olan belde belediyeleri kapatılarak köye dönüştürülmüştür.
- Nüfusu 500'ün altına inmiş olan belediye sınırları içerisinde mahalle kurulamayacağı öngörülmüştür.
- Genel bütçe vergi gelirlerinden yerel yönetimlere aktarılan paylarda da değişim yaşanmıştır. Yasayla genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamının % 1.50'sinin büyükşehir dışındaki belediyelere, % 4.50'sinin büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine ve % 0.5'inin il özel idarelerine aktarılmasına hükmedilmiştir.
- İl özel idarelerinin organlarından birisi olan encümenin yapısı da değiştirilmiştir. Daha önceki düzenlemede il genel meclisi kendi içinden beş üye seçebiliyorken 6360 sayılı yasa ile bu sayı üçe indirilmiştir.

6360 sayılı yasanın yukarıda sıralanan bazı düzenlemelerinden de anlaşılacağı gibi yasa oldukça geniş bir alanda etkili olabilecek hükümler içermekte ve bu hükümler çoğunlukla eleştirilmektedir. Akademik literatürde yasa farklı açılardan tartışılmasına rağmen kent hakkı açısından yasanın analizine çok yer verilmediği görülmektedir. Yasanın çoğunlukla kentler ve kentlerde yaşayanlar üzerinde etkili olacağı düşünüldüğünde kent hakkı açısından söz konusu yasayı ele almanın önemi daha net anlaşılacaktır. Yasada yer alan düzenlemelerin pek çoğu kent hakkı açısından doğrudan ya da dolaylı olarak birtakım kayıplar ve sorunları da beraberinde getirmektedir.

6360 sayılı yasanın kent hakkı bağlamında değerlendirilmesini zorunlu kılan ilk niteliği, demokratik katılım mekanizmasının zayıflatılmasına yönelik getirdiği hükümleridir. Büyükşehir yasası ile pek çok yerel yönetim biriminin varlığına son verildiği görülmektedir. Büyükşehir olan illerde il özel idareleri, belde belediyeleri ve köyler orada yaşayan halka sorulmadan, yasayla ilgili görüşleri alınmadan ve hatta yasanın varlığından haberleri

² Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları hakkında daha fazla bilgi için **bkz:** Hikmet Kuran, Türk Yerel Yönetiminde Yeni Bir Kurum: Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı, *KAYFOR 13: Bildiriler Kitabı: Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri* içinde. M. Akif Çukurçayır, Hacer Tuğba Eroğlu, Hayriye Sağır, Mücahit Navruz, (Ed.), Konya, 2016, s. 207-218.

bile olmadan kapatılmakta ve tüzel kişiliklerine son verilmektedir. Yeni büyükşehir belediyesi olan illerde yasanın etkilerini araştırmak amacıyla ortaya konan akademik çalışmalarda, söz konusu düzenlemenin halka rağmen ve dayatmacı bir anlayışla hayata geçirildiğini gösteren önemli ipuçlarına rastlanmaktadır.

Örneğin çıkarılan yasa ile büyükşehir belediyesi olan Malatya ilinde, Malatya Büyükşehir Belediyesi'nin yasaya dayanarak yaptığı faaliyetlerin yerel halk üzerinde ne gibi sosyal ve ekonomik etkileri olduğunu analiz etmeye yönelik hazırlanan bir çalışmada, halkın ne derece göz ardı edildiğini görmek mümkündür. Malatya ilinde 200 kişi üzerinde yapılan anket araştırmasında katılımcılara "6360 Sayılı Yeni Büyükşehir Belediye Yasası hakkında herhangi bir bilgiye sahip misiniz?" sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların % 59,5'i yasa hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Yine aynı çalışmada katılımcılara "İlinizin Büyükşehir Belediye olması ile belde belediyelerinin kapatılması ve köylerin mahalleye dönüştürülmesini nasıl karşılıyorsunuz?" sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların % 59'u bu durumu olumsuz olarak karşıladıklarını belirtmiştir (Kaypak ve Yıldız, 2016, s. 1337). Benzer sonuçlara Trabzon ilinde bulunan ve 6360 sayılı yasa gereğince belde iken kapatılan ve mahalleye dönüştürülen Söğütlü ve Geyikli mahallelerinde yapılan anket çalışmalarında da rastlanmaktadır. Geyikli mahallesinde 53 kişiye uygulanan anket çalışması sonucunda, katılımcıların beldelerinin kapatılmasına yönelik olarak yapılan bu düzenlemeyi benimsemedikleri ve beldelerinin kapatılmasının olumlu sonuçları doğuracağına dair yargıyı % 92,4 oranında reddettikleri görülmektedir (Uzun ve Çolak, 2016, s. 1460).

Malatya ve Trabzon illerinde yapılan bu çalışmalardaki sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, büyükşehir yasasından doğrudan etkilenecek olan insanların yasanın hazırlanması aşamasında yer almaları bir yana varlığından bile haberdar olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Bu durum ise insanların hayatlarına ve yaşadıkları mekâna dair kritik kararlarda yer almaları gerektiğini vurgulayan kent hakkı ile karşıtlık barındırmaktadır. Yeni bir kent yaratma amacıyla olan kent hakkı mücadelesi söz konusu kent yaratılırken bütün yurttaşların bu süreçte yer alması temelinde yükselmektedir. Yeni büyükşehir yasası ise, hem taraf olduğumuz Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda yer alan yerel yönetimlerin sınırlarında bir değişiklik yapılacağı zaman ilgili yerel topluluklara önceden danışılması gerekliliğini vurgulayan hükme karşıt hükümler getirmekte (Duru, 2012; Zengin, 2014, s. 111) hem de katılım hususunda kolaylaştırıcı değil güçleştirici bir etmen olarak kent hakkı mücadelesinin içini boşaltmaktadır (Keleş, 2013, s. 18).

Kent hakkıyla bağlantılı bir başka nokta da, 6360 sayılı yasayla vatandaşların aidiyet bağlarının etkisiz hale getirilmeye çalışılmasıdır. Yasanın il özel idareleri, belde belediyeleri ve köylerin kaldırılması hususundaki hükümlerini basit bir idari değişiklik olarak kabul etmemek gerekir. Öyle ki mülki sınırlar üzerinde yapılan bu ölçek değişikliği kır-kent ayrımını yönetsel olmanın yanı sıra sosyolojik açıdan da sorunlu hale getirmektedir (Zengin, 2014, s. 113). Önceden kent bir takım ölçütlerden (yönetsel sınır, nüfus, ekonomik ve sosyolojik) yola çıkılarak tanımlanmaktaydı. Bu yasayla köylerde yaşayan halka da kentli gömleği giydirilmeye çalışılmaktadır. Başka bir ifadeyle, büyükşehir ilân edilen yerlerdeki köylüler kanunla kentli haline getirilmekte (Karasu, 2013, s. 15) bunun sonucunda ise köylülerin kimlik ve aidiyet duyguları zedelenmektedir. Toprağa bağlı, tarım ve hayvancılıkla uğraşan, yeniliklere kapalı, komşuluk ilişkileri yüksek, suya para ödemeyen, emlak vergisi vermeyen köylülerin bir yasal düzenlemeyle köylü kimliklerini bir kenara bırakarak hemen kentli olacaklarını düşünmek ve kentli kimliğine bürüneceklerine inanmak mümkün değildir.

Köylünün eski kimliğini bırakamayacağının izlerini yapılan alan araştırmalarında da görmek mümkündür. Muğla Büyükşehir Belediyesi'nin merkezi olan Menteşe'de büyükşehir belediyesi statüsü elde edilmesiyle halkın aidiyet duygusunda bir değişim yaşanıp yaşanmadığını anlayabilmek için anket çalışması

çapılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır. Katılımcıların % 13'ü aidiyet duygularının arttığına, % 14,2'si herhangi bir farklılık hissetmediklerine ve % 72,4'ü söz konusu bağın azaldığına işaret etmektedir. Ankete katkı sağlayanlardan birisinin “biz köylü olarak kalmak istiyoruz, kendimizi mahalleli olarak tanımlamayı ve görmeyi kabul etmiyoruz.” ifadesi halkın bu konudaki hassasiyetini gözler önüne sermektedir (Gezgüç vd., 2015, s. 470). 6360 sayılı yasa aracılığıyla aidiyet duygusunun aşındırılmaya çalışılması kent hakkını elde etmek açısından oldukça sorunludur. Kent hakkının elde edilebilmesi için insanların kendilerini yaşadıkları kente ait hissetmeleri ve kentsel yaşamı benimsemeleri gerekmektedir. İnsanlar aidiyet bağı kurdukları zaman yaşadıkları mekânda ortaya çıkan sorunlarla ilgilenmekte ve bu sorunların ortadan kaldırılması için mücadele etmektedirler. Oysa 6360 sayılı yasa kimlik ve aidiyet duygusunu insanlara zorla dikte etmekte ve bunu kabul etmelerini beklemektedir. Örneklerden de anlaşılacağı gibi insanlar kendilerine dayatılan bu kimliği kabul etmemekte ve haklı olarak bu dayatmaya karşı tepki göstermektedir.

Aidiyet duygusuyla da doğrudan ilişkili olan ve kent hakkı açısından üzerinde durulacak bir başka husus, halkın ortak mücadele yollarının engellenmeye çalışılmasıdır. İnsanların yaşadıkları mekânda bir sorun ortaya çıkması durumunda bu sorunun çözümü için başvurması gereken kanallar kapatılarak ya da bu kanallara erişim yolları zorlaştırılarak hak mücadelelerinin önüne geçmek için çaba harcanmaktadır. Belediyelerin mahalleye dönüştürülmesi belde sakinleri açısından ciddi sorunlar yaratmaktadır. Söz konusu sakinler önceden meclis belirlenirken doğrudan doğruya bu sürece dâhil olabilmekteydi. Yeni düzenleme ile bu meclisler kapatılmaktadır (Zengin, 2014, s. 111). Aynı durum köyler için de geçerlidir. 6360 sayılı yasadan önce köylüyü ilgilendiren kararlar köy ihtiyar meclisi aracılığıyla alınmaktaydı ve karar sonuçları köyün ve köylünün kendi imkânları ölçüsünde uygulanmaktaydı. Oysa şimdi yurttaşların yaşam alanlarını ilgilendiren herhangi bir sorunu çözebilmesi için kent merkezlerine gitmesi gerekmektedir.

Büyükşehir belediyelerinin büyük bir kısmında köy ile kent merkezi arasındaki uzaklıklar düşünüldüğünde sorunun boyutu daha da net olarak anlaşılacaktır. Örneğin, Şanlıurfa'da köy ve kent merkezi arasındaki mesafenin 150 km'yi bulduğu yerler vardır (Karasu, 2013, s. 11). Benzer durum diğer illerin çoğu için de geçerlidir. Söz konusu bu durum ise kent merkezlerinden uzakta yaşayan, merkezle ilişki içinde olmayan kesimin kendisini temsil eden organlara ulaşmasında zorluk yaşamalarına neden olmakta ve mücadele yollarını zayıflatmaktadır. Görüleceği gibi 6360 sayılı yasanın getirdiği hükümler ortak bir tavır almanın önüne geçmeye yöneliktir. Bir taraftan insanların kimliğinin değiştirilmeye çalışılması diğer taraftan mücadele yollarının zayıflatılması kent hakkının elde edilmesinin önündeki en büyük engellerdendir. Çünkü yurttaşlardan kendilerini ait hissetmedikleri bir alanı korumaları ve o alana sahip çıkmaları beklenemez. Yurttaşın kendisini yaşadığı alana ait hissetmesi ve sorunlarını çözmek için mücadele etmek istemesi durumunda ise, karşısına mesafe gibi bir engel çıkmakta, yurttaş kendisini temsil eden karar organlarına ulaşmakta zorluk çekmekte ve iletişim kopukluğu yaşamaktadır.

6360 sayılı yasanın kent hakkı açısından sorunlu taraflarından bir başkası doğal değerlerin korunması yerine tahrip edilmesinin önünü açan hükümlere sahip olmasıdır. Bu hükümlerin doğal kaynaklara olan etkilerini en iyi gözlemleyebileceğimiz alan köylerdir. Öncelikle yasa ile köylülerin üzerinde oturduğu topraklar artık tarımsal toprak olarak değil kentsel alan olarak kabul edilmektedir (Duru, 2012). Köylerin çevresindeki bu alanlar üzerinde belediyelerin söz sahibi olması sonucunda ise bu alanlarda rant kaynaklı istekler ve baskılar ortaya çıkmaktadır. Bu ise halka ait olan alanların sermayenin çıkarları doğrultusunda yeniden şekillendirilmesine neden olmaktadır. Köylerde yaşanacak olan çevresel sorunlardan bir diğeri, köy topraklarının kentsel alan ilân

edilmesiyle de bağlantılı olarak bu alanlarda yapılacak olan binaların fiziki yapılarında ve enerji kullanım oranlarında değişikliklerin ortaya çıkmasıdır. Köylerin mahalleye dönüştürülmesi tek katlı ya da geleneksel ev tipinden çok katlı evlere geçişi arttıracak ve rant baskısı nedeniyle günümüz şehirlerinde var olan tek düze binaların köylerde de olma olasılığını yükselecektir. Bu değişim ise beraberinde farklı enerji kaynaklarının kullanımını gündeme getirebilecektir (Yıldırım ve Yücel Işıldar, 2014, s. 83-84). Artan enerji ihtiyacını karşılamak zorunda olan belediyeler dolayısıyla da devlet, mevcut durumda gözlendiği gibi çoğu zaman çevreye zarar veren enerji santrallerine yönelecek ve söz konusu düzenleme dolaylı da olsa çevresel değerlerin tahrip edilmesine neden olacaktır.

Köylerde ortaya çıkacak olan sorunlar köyün fiziki yapısının değişimi ve rant alanları haline gelmesi ile sınırlı değildir. Bir başka husus köylerin mahalleye dönüştürülmesi ile orada yaşayan vatandaşların yaşam biçimlerinin de değişeceğidir. Yasayla kentli yapılan ve böyle kabul edilen yurttaşların eskisi gibi bağ ve bahçelerini ekmeye devam etmelerini ve tohumlarını muhafaza etmelerini beklemek yanlış olacaktır. 6360 sayılı düzenlemeyle köy halkının önceden sahip olduğu üretim yapan insan niteliği aşınacak ve onlar da birer kentli olarak tüketim odaklı bir yaşama doğru itileceklerdir. Bunun sonucunda ise köylüler daha fazla atık üreten yurttaşlar durumuna gelecek bunun önü açılacaktır (Yıldırım ve Yücel Işıldar, 2014, s. 85). Köy örneği özelinde vurgulanan bu hususlardan da anlaşılacağı gibi, 6360 sayılı yasanın getirdiği düzenlemeler kent hakkının vurguladığı çevresel değerlerin korunmasına yönelik hassasiyetle taban tabana zıt bir durum meydana getirmektedir.

Bu genel değerlendirmeden de anlaşılacağı gibi 6360 sayılı yasa kent hakkının savunduğu katılım, ortak mücadele, çevresel değerlerin korunması ve aidiyet gibi unsurları benimsemek yerine bu unsurları aşındıran ve ortadan kaldırmaya yönelik önemli hükümlere sahiptir. Bu sebeple yasanın kent hakkı bağlamında yapıcı değil yıkıcı sonuçlarının ortaya çıkacağını söylemek abartı olmayacaktır.

5. SONUÇ

6360 sayılı yasanın kent hakkı bağlamında nereye oturtulacağını anlamak amacıyla ortaya konan bu çalışmada, 6360 sayılı yasanın gerekçesinde dile getirilen hususların uygulamada geçerli olmadığı ve kent hakkının unsurları konusunda bu düzenlemenin net bir geriye gidiş anlamı taşıdığı görülmektedir. Bu kapsamda çalışmada varılan sonuçlar şu şekildedir:

Kent hakkının temel unsurlarından söz edilirken öncelikle katılım konusuna özel bir yer verildiği görülmektedir. Belli bir yerde yaşayan insanların yaşadıkları alanla ilgili konularda karar verici durumunda olması ve verdikleri kararı kendilerinin uygulaması kent hakkının bir gereği iken 6360 sayılı düzenlemenin amaçladığı sistem bu gerekliliğe aykırı hükümler içermektedir. Kentsel mekânda yaşayan insanların yaşadıkları alanla ilgili kararlara katılması bir yana bu alanları düzenleyen 6360 sayılı yasadaki haberleri bile yoktur. Söz konusu bu durum ise 6360 sayılı yasanın kent hakkı bağlamında oldukça yıkıcı etkilere sahip olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Kent hakkı, sermayenin çıkarları lehine verilen kararlardan zarar görenlerin ortak mücadelesiyle özellikle neoliberal düzenin yarattığı sorunları çözmeyi savunurken 6360 sayılı yasa ile neoliberal anlayışın yerel yönetimler aracılığıyla daha işler hale getirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Söz konusu düzenlemenin sistemi değiştirmeye yönelik bir talebi yoktur aksine neoliberal düzene karşı çıkacak olan kesimlerin mücadele yollarının kapatılması ya da zayıflatılmasıyla sistemin daha iyi işlemesi amaçlanmaktadır. Ayrıca il özel idarelerinin kapatılarak YİKOB'ların kurulması, sermayenin karar alma süreçlerindeki etkinliğini de arttırmaktadır. (Proje

ofisi örneğinde olduğu gibi). Bu sebeplerle 6360 sayılı yasa kent hakkının ortak mücadeleye vurgu yapan niteliğini aşındırması bakımından da sorunludur.

Yeni bir insan ve toplum yaratma amacında olan kent hakkı, bunun çevresel değerlerin korunmasından ayrı düşünülemediğini vurgulamaktadır. Mevcut sistem içerisinde doğanın tahrip edildiğini ve bu durumun tersine çevrilmesi gerektiğini ifade etmektedir. 6360 sayılı düzenleme ile köylülerin üzerinde oturdukları toprakları da kentsel alan olarak ilân edilerek bu alanların ranta konu edilmesinin önü açılmaktadır. İleriki zamanlarda kırsal kesimde ortaya çıkması beklenen fiziki ve toplumsal değişimlerin de çevresel değerlerin bozulması hususunda önemli etkileri ortaya çıkarması kaçınılmazdır.

Kent hakkı mücadelesinde kurucu öğelerden birisi olarak görülen kente ait hissetme ve buna bağlı olarak kente sahip çıkma konusunun da 6360 sayılı düzenlemede karşılığını bulmak oldukça güçtür. Kent hakkı açısından kentsel mücadelenin kazanılabilmesi için, neoliberal politikalar aracılığıyla robotlara dönüştürülen insanların bu ehlileştirilmiş durumlarından çıkmaları ve kendilerine ait olanı geri almaları gerekmektedir. 6360 sayılı düzenlemeyle yapılan ise insanların zorla kentli hale getirilmesidir. Dayatma yoluyla kentliye dönüştürülen insanların kendilerini kentli olarak kabul etmeleri, kente ait hissetmeleri ve söz konusu bu kentlere sahip çıkmaları beklenemez.

KAYNAKÇA

- Adanalı, Y. A. (2011). Dünya'dan "Kent Hakkı" için Kentsel Mücadele Örnekleri: Hindistan, Dominik Cumhuriyeti, Brezilya, Venezüella ve ABD, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9(36), 14-30.
- Akkoyunlu Ertan, K. (2008). Kent Hakkı Üzerine Düşünceler, *Amme İdaresi Dergisi*, 41(4), 125-141.
- Amoros, M. (2014). Kent Mücadeleleri ve Sınıf Mücadelesi. Soner Torlak ve Önder Kulak (Ed.), *Mekân Meselesi* içinde (129-137). İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Angotti, T. (2009). Right to City vs Bridging the Urban Divide Two Separate Approaches?, *The Urban Reinventors Online Journal*, (3), 1-5.
- Avrupa Kentsel Şartı. (18 Mart 1992). Erişim 19 Aralık 2018, <https://rm.coe.int/168071923d>
- Cabannes, Y. (2004). Participatory budgeting: a significant contribution to participatory democracy, *Environment and Urbanization*, 16(1), 27-46.
- Duru, B. (18 Ekim 2012). Büyükşehir Tasarısı ve Kent Hakkı. Bianet. Erişim 19 Mart 2018, <http://bianet.org/bianet/kent/141531-buyuksehir-tasarisi-ve-kent->
- Gezgüç, G.M., Aldemir, C. ve Uzun, T. (2016). 6360 Sayılı Kanun ve Muğla Örneği. M. Akif Çukurçayır, Hacer Tuğba Eroğlu, Hayriye Sağır, Mücahit Navruz (Ed.), *KAYFOR 13 Bildiriler Kitabı: Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri* içinde (1664-1684). Konya.
- Harvey, D. (2008). The Right to The City, *New Left Review*, (53), 23-40.
- İzci, F. Ve Turan, M. (2013). Türkiye'de Büyükşehir Belediye Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa ile Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18(1), 117-152.
- Karasu, M. A. (2013). 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve Olası Etkileri -Şanlıurfa Örneği-, *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15(1), 1-17.
- Kaypak, Ş. Ve Yıldız, V. (2016). 6360 Sayılı Yeni Büyükşehir Belediye Yasasının Etkinliğinin Ölçülmesi: Malatya Örneği, M. Akif Çukurçayır, Hacer Tuğba Eroğlu, Hayriye Sağır, Mücahit

- Navruz, (Ed.), *KAYFOR 13 Bildiriler Kitabı: Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri* içinde, (1326-1347). Konya.
- Keleş, R. (1994). Kent ve Çevre Haklarının Korunması Üzerine Gözlemler, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 49(3), 275-281.
- Keleş, R. (2013). Anakent Belediyelerinin Sayısı Çoğalırken, *Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği Dergisi*, 8(12), 15-19.
- Lefebvre, H. (2011). Kent Hakkı, (Gizem Aksümer ve Julia Strutz, Çev.). *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9(36), 140-152.
- Lefebvre, H. (2013). *Kentsel Devrim*, (Selim Sezer, Çev.). Ankara: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2016). *Şehir Hakkı*, (Işık Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Purcell, M. (2002). Excavating Lefebvre: The Right to the City and Its Urban Politics of the Inhabitant, *GeoJournal Spatially Integrated Social Sciences and Humanities*, 58(2), 99-108.
- Resmi Gazete. (6 Aralık 2012). On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Erişim 19 Aralık 2018, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf>
- TBMM/KKGM. (8 Ekim 2012). Kanun Tasarısı, Erişim 19 Aralık 2018, <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0690.pdf>
- Uzun, A. Ve Çolak, Ç. D. (2016). 6360 Sayılı Kanun Kapsamında Kapatılan Geyikli ve Söğütü Belde Belediyelerindeki Yerel Vatandaşların Yeni Yapıya İlişkin Algı ve Tutumlarına İlişkin Bir Araştırma, M. Akif Çukurçayır, Hacer Tuğba Eroğlu, Hayriye Sağır, Mücahit Navruz, (Ed.), *KAYFOR 13 Bildiriler Kitabı: Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri* içinde, (1414-1434). Konya.
- Uzunçarşılı Baysal, C. (2011). Kent Hakkı Yeniden Hayat Bulurken, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9(36), 31-55.
- Yıldırım, F. Ve Yücel Işıldar, G. (2014). 6360 Sayılı Kanunun Etik ve Ekolojik Anlamda İrdelenmesi, *Yerel Politikalar Akademik Araştırma ve Politika Dergisi*, 1(5), 75-91.
- Yücel, H. ve Aksümer, G. (2011). Kentsel Dönüşüme Karşı Kent Hakkı Mücadelesi: Kazım Karabekir Mahallesi'nde Mekânsal Kimlik ve Dayanışma Örüntüleri, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9(36), 117-139.
- Zengin, O. (2014). Büyükşehir Belediyesi Sisteminin Dönüşümü: Son On Yılın Değerlendirmesi, *Ankara Barosu Dergisi*, 72(2014/2), 92-116.